

Stemrecht voor migranten: nu doorzetten

Marc Maes (docent Sociale Hogeschool Heverlee)

Stemrecht voor migranten: een discussie-onderwerp dat bij politici al vlug koudwatervrees opwekt. Hoewel met het opschuiven van de generaties de grootste gevoeligheden in de publieke opinie uitgevlakt worden, zorgt de kwestie toch nog vaak voor geanimeerde debatten. De opvattingen pro en contra verdelen niet zelden de politieke achterban.

Vooreerst plaatsen we de discussie in de actuele politieke context. We geven enkele krijtlijnen aan waarbinnen een eervol vergelijk mogelijk moet zijn. Ons besluit zal luiden: nu is het moment gekomen om gedurfd door te zetten en de koudwatervrees te overwinnen.

ACTUELE STAND VAN HET DOSSIER

Ingevolge Europese afspraken moesten we onze grondwet aanpassen om gemeentelijk stemrecht voor Europeanen, ongeacht nationaliteit, mogelijk te maken. De vorige regering kon dit, met steun van de PRL, met de vereiste twee derde meerderheid doorvoeren. Het werd, weliswaar met enige moeite, een open herziening. Dit wil zeggen dat niet enkel migranten uit de Europese Unie, maar ook uit derde landen in principe gemeentelijk stemrecht kunnen krijgen. Wel werd gezegd dat voor migranten in de strikte zin dit ten vroegste zou zijn tegen de gemeenteraadsverkiezingen van 2006. De Europeanen konden inmiddels reeds in 2000 gaan stemmen. Om het voor de anderen ook effectief te maken, moet eerst nog een wet - te stemmen met een gewone meerderheid - het licht op groen zetten. De hamvraag is: wil deze meerderheid hier werk van maken? Zoniet, is er dan een alternatieve meerderheid te vinden, over de coalitiepartijen heen? In het huidige regeerakkoord is dit doel niet terug te vinden. Blijkbaar hebben de groenen het niet gedaan gekregen om het op de onderhandelings-tafel af te dwingen. Zij zijn de enigen die in het

verleden ondubbelzinnig vóór waren. De socialisten en bepaalde liberalen willen wel meegaan, maar vrezen weerstand bij een deel van de achterban. De coalitie liet verstaan dat ze het probleem (in eerste orde) wou aanpakken via een versoepeling van de Belgische nationaliteit. Dit is intussen gebeurd. Nu er bovendien tekenen blijken te zijn van (mogelijk) misbruik of van perverse gevolgen, is de argwaan in een aantal middens opnieuw toegenomen. Moet niet eerst de snel-Belg-wet geëvalueerd worden alvorens men denkt aan het heropenen van het debat? Toch bonden Agalev en de SP de kat opnieuw de bel aan. Een merkwaardige denkpiste werd gelanceerd door de SP-voorzitter die impliciet liet verstaan dat er een *deal* te maken moet zijn: stemrecht (ongeacht nationaliteit) verlenen als er tegelijkertijd wat gas teruggenomen wordt inzake de nationaliteitswet. Bij de Franstalige meerderheidspartijen ligt de optie blijkbaar niet zo moeilijk. De VLD voelt zich ongemakkelijk. Een deel is wel voor, maar hoedt er zich voor om dat zo nadrukkelijk te belijden. Er is immers ook nog een rechtse achterhoede die zich roert. Daar heerst al langer een latent ongenoegen over die VLD-vernieuwing. De CD&V (ex-CVP) worstelt al langer met de doelstelling, maar gaf de voorkeur aan het recht via nationaliteitsverwerving. Partijvernieuwers kiezen er uitdrukkelijk voor, anderen zijn veel meer terughoudend. Op het recente vernieuwingscongres is de optie niet aanvaard en posteert de partij zich terug op de gekende lijn: eerst de nationaliteitswet evalueren en dan zien we wel.

Het lijkt er op dat ook bij de meerderheid het debat zal gevoerd worden n.a.v. de evaluatie van de snel-Belg-wet. De bespreking ervan vindt eerstdaags plaats in het parlement. Een wetenschappelijk rapport moet er het debat mee stofferen. De VLD wint tijd om haar eigen houding duidelijk te stellen. Dit evaluatiemoment biedt

een 'ideale' kans om een compromis te maken dat een *mix* inhoudt van integratiekansen en integratiebereidheid, van rechten en inspanningen, van participatie en nationaliteit, van burgerschap en burgerzin. Of de meerderheid in deze gevoelige thematiek zo de teugels gaat vieren om eventueel een alternatieve meerderheid toe te laten, is zeer de vraag. Politiek vreemd gaan komt alvast het vertrouwen onder de coalitiepartners niet ten goede. Erger nog is dat bij zulk een optie pers en tv-camera's de problematiek disproportioneel gaan uitvergrooten. Niet bepaald goed voor een serene sfeer die het debat toch verdient.

MIX VAN BELEIDSBESLISSINGEN?

We schatten dus in dat het debat in de meerderheid heropend wordt n.a.v. de evaluatie van de snel-Belg-wet. Die bevat immers ook enkele anomalieën, o.m. de voorziene tijd om bij een aanvraag het advies in te winnen bij het parket. Als dat zich niet binnen de twee maanden afwijzend uitlaat, wordt het advies automatisch als positief opgevat. De voorziene tijd schijnt niet realistisch te zijn en geeft aanleiding tot het gemanooeuvreer met termijnen. Bovendien blijft men in heel wat middens beweren dat er toch voldoende tekenen van integratiebereidheid moeten vastgesteld of aangetoond worden vooraleer men de toegang tot de nationaliteit kan verzekeren. Het kan toch niet, zo zeggen zij, dat je louter uit opportuniteitsredenen Belg wordt, zonder voor het overige aan te tonen duurzame banden met ons land te willen onderhouden. Verder wordt in de marge van het nationaliteitsdossier verwezen naar werkwijzen in de naturalisatieprocedure via de Kamer, die zich lenen voor zoniet harde dan toch zachte corruptie. Het kan toch niet dat men zijn 'Belg zijn' zou kunnen afkopen of dat *de facto* uitsluitend enkele (be)vrienden over het al dan niet toekennen van de nationaliteit via naturalisatie kunnen oordelen. Zij die er al te graag één pot nat van maken, koppelen er ook nog vlug het regularisatiedossier van asielzoekers aan, waarbij sommigen eveneens onfrisse praktijken meenden te ontwaren. Verder is er nog het inburgeringsdebat dat met de op- en neergaande getijden voortkab-

belt tussen de federale overheid en de deelgebieden. Wordt het een *package deal*?

DAN EEN ZINNIGE MIX DIE ONMISKENBAAR VOORUITGANG INHOUDT

Vanuit het oogpunt politieke maagdelijkheid, getuigt dergelijke pakketvorming niet bepaald van correct te werk gaan. Meest aangewezen is het immers om elk dossier op zijn verdiensten en gebreken te beoordelen. Maar als je weet dat we in het verleden al minder zindelijke pakketvorming gekend hebben, kun je daar nu moeilijk erg lastig over doen. Trouwens, je kunt niet ontkennen dat de deelthema's (stemrecht, nationaliteit, burgerschap) een hoog verwantschapsgehalte in zich dragen. Je kunt dan dromen van een samenhangende politiek-filosofische en staatsrechtelijke logica die via dat pakket kan ontwikkeld worden. Maar dat is dan (begrijpelijkerwijs) weer wat te veel gevraagd. Op korte termijn een coherent en gedeeld antwoord vinden op de zin van nationaliteit in een context van (stilaan ook) politieke globalisering is niet realistisch. Zelfs rechtsdeskundigen geraken niet veel verder dan de al te vage stelling dat nationaliteit gaandeweg aan belang zal inboeten. Over het voluntarisme houden ze zich doorgaans nog op de vlakke. En met het nagenoeg onuitputtelijk debat over burgerschap ben je ook wel voor een tijdje vertrokken. *Idem* als je het debat over 'rechten en plichten' of over 'kansen en stimulansen' op algemene basis voert. Let maar even op de analoge discussie over de 'activerende welvaartsstaat' die ook nog steeds niet afgesloten is.

Zelfs als het een *mix* wordt die niet honderd procent consistent is (kan dat van een democratie wel verwacht worden?), wil dat nog niet zeggen dat men geen krijtlijnen kan trekken waaraan het geheel best beantwoordt. Hierbij onze visie.

Uit den boze is alvast een platte *deal* die een (sterk voorwaardelijk) lokaal stemrecht zou toestaan voor een recht evenredige inkorting op de mogelijkheid om Belg te worden. Met de linkse hand wat geven om dan met de rechtse evenveel te nemen, kunnen we moeilijk vooruitgang noe-

men. Van dat bewust positief signaal naar de migrantengemeenschap blijft dan niets meer over. Bovendien zou uitgerekend dát een niet gering gezichtsverlies inhouden voor de meerderheid die bij haar aantreden van de snel-Belg-wet een staaltje van haar besluitvaardigheid maakte. De toegangspoort tot de Belgische nationaliteit danig versmallen op het ogenblik dat er een consensus groeit dat die op termijn steeds minder relevant is, getuigt ook niet bepaald van veel logica. Verder zouden we het er moeilijk mee hebben dat stemrecht enkel voor een beperkte fractie voorbehouden wordt, die om de een of andere specifieke reden (los van integratiebereidheid) geen beroep kan doen op de nationaliteitsverwerving. Stemrecht beschouwen we als complementair en niet als residuair t.a.v. nationaliteitsverwerving.

Onrealistische *timing*-elementen uit de nationaliteitswet halen, moet bespreekbaar zijn als blijkt dat er nu toch trucs bestaan om ze te omzeilen. Als de evaluatie zou uitwijzen dat met de huidige procedure mensen met een verdachte voorgeschiedenis al te gemakkelijk Belg kunnen worden, dan zal wel niemand dat toejuichen.

Als corruptiegevoelige procedures "de kat bij de melk" zouden zetten (cf. debat over parlementaire naturalisatiecommissie), dient nagegaan hoe dit in de toekomst kan verhinderd worden. Maar beter is de corruptie bij de bron aan te pakken. Immers, waar die woekert, verworden procedures altijd tot instrumenten voor eigen profijt.

Van kandidaat-Belgen een vergaande en eenzijdige bewijslast vragen inzake hun integratiewil lijkt ons ongepast. Daaruit zou men veeleer een geest van wantrouwen dan van kritisch vertrouwen kunnen afleiden. Niet bepaald gunstig voor uitgerekend die integratiewil waar men zo over opgeeft. Men mag van kandidaat-Belgen wel een duurzame band met ons land verwachten, maar daartoe een eenzijdige aanpassingsfilosofie (assimilatie) huldigen, lijkt ons verwerpelijk. Kennis eisen van onze taal (talen) - iets wat we zelfs niet afdwingen van de andere gemeenschappen in ons land - lijkt ons dan ook een brug te ver.

Aantonen dat men aanhaakt bij de reguliere samenlevingspraktijken hoeft evenwel geen taboe te zijn. Waar systematisch aangeboden participatiekansen in de wind geslagen worden (zeker als die meer kansengelijkheid beogen), daar kan men begrip tonen voor enige terughoudendheid. Maar geen *screening* op integratiewil als op vlak van het aanbod de overheid (overheden) of de (civiele) samenleving in gebreke blijven. Het debat moet dan ook chronologisch zijn: eerst inburgeringskansen en dan -verantwoordelijkheden. Het lijkt ons ethisch moeilijk verdedigbaar dat men van regulier aanwezige migranten een speciale categorie maakt die in de 'activerende welvaartsstaat' omgord worden met verdubbelde inburgeringsverplichtingen.

We zouden last hebben met een pakket dat van dit gemeentelijk stemrecht gebruikt maakt om sluis meer stappen te zetten in de richting van het liberaal burgerschapsmodel, o.m. gericht op het afschaffen van de opkomstplicht. Dit debat is te belangrijk om *en stoemelings* de sluipende besluitvorming in deze richting te duwen. Het is een debat dat open en bloot, los van dit dossier, dient gevoerd. Dat niet doen, zou pas een bruuskeren zijn van wat een 'open communicatiebeleid' moet heten.

NU DOORGAAN

We denken dat het nu het moment is om de sprong voorwaarts naar stemrecht voor migranten te wagen. De verkiezingen zijn voorlopig nog even uit het vizier. We zouden kunnen laten blijken dat terrorismebestrijding bij ons niet hoeft samen te gaan met een verhoogde argwaan jegens moslimmigranten. We kunnen het nu nog doorvoeren, net vóór nagenoeg alle migranten op basis van generatiewissel *de facto* Belg zijn. Dit pas doen als nauwelijks nog iemand onder het toepassingsgebied valt, zal vanuit historisch oogpunt nooit ontzag of respect afdwingen. Met een maatregelenpakket kunnen we nog leven als dat voldoet aan een aantal voorwaarden. Alvast moet in dat vergelijk een positief signaal van openheid en vertrouwen de boventoon voeren.